

Klimatické rady

Kde se vzaly, co dělají a jak s nimi pracovat

Tento briefing se věnuje tématu klimatických rad a jejich úlohy při zmírňování či odvrácení nepříznivých trendů klimatické změny.

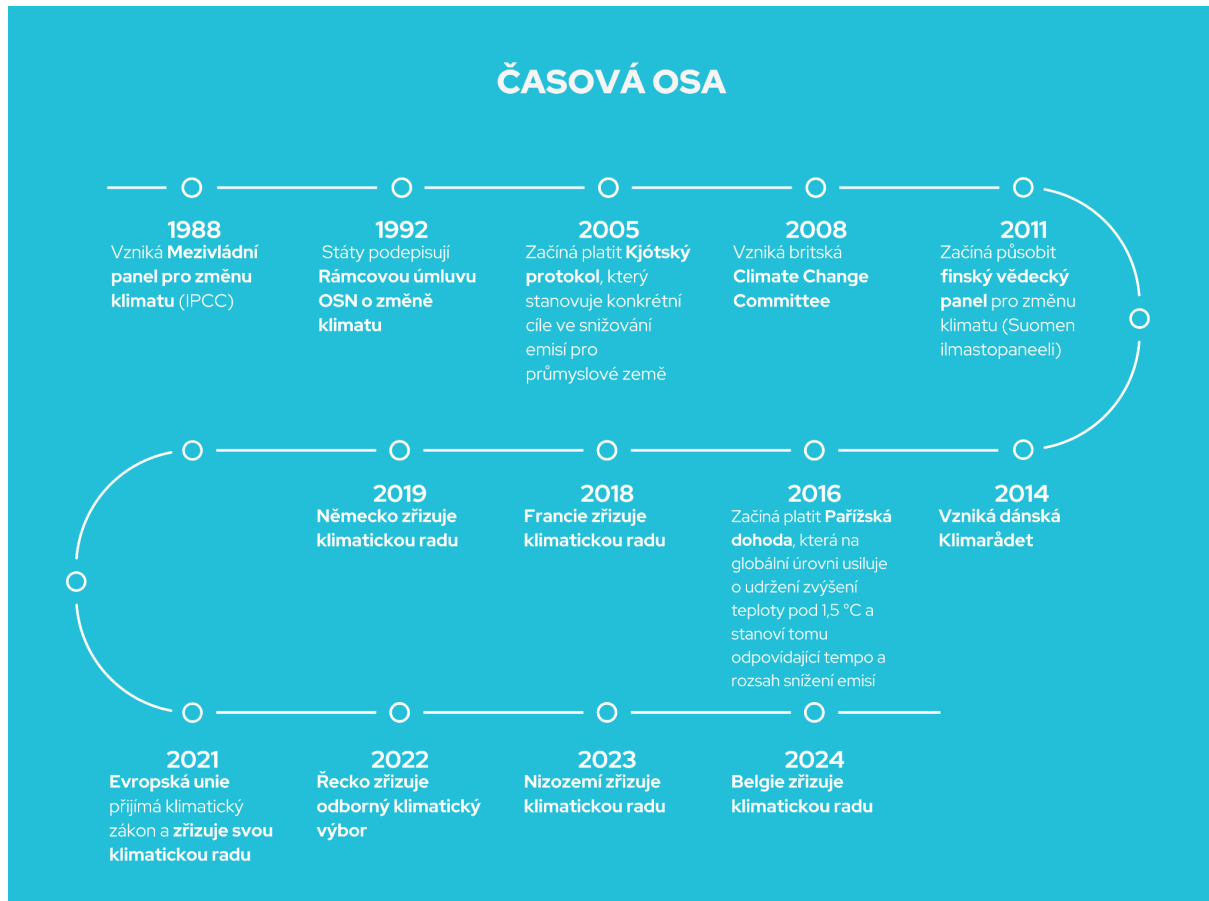
Obsahuje také doporučení toho, co by měla fungující klimatická vědecká rada splňovat.

Vědkyně, vědci a ochrana klimatu

Klimatická změna je složitý proces s rozsáhlými fyzikálními, biologickými, sociálními, ekonomickými a dalšími dopady. Ke zvládnutí této výzvy je v první řadě potřeba, aby si odpovědní aktéři – tedy zejména státy, nadnárodní organizace nebo klíčové firmy – opatřili dostatečné, pravdivé a podložené informace o tom, jak se klimatická změna vyvíjí, co ji ovlivňuje a jaká opatření mohou úspěšně podniknout pro zmírnění či odvrácení nepříznivých trendů.

Od vědeckého poznání k praktické realizaci účinných opatření je ale pořád ještě velký kus cesty. Stav vědeckého poznání klimatické změny se neustále vyvíjí, stejně tak se mění dostupné technologie a jejich potenciál pro široké využití v praxi. Státy i firmy někdy musí v praxi začít používat nové nástroje, zavést inovace nebo změnit technologie. S tím jsou spojené praktické otázky, na které věda sama od sebe odpověd'nedává. Vědecké poznatky o tom, jak by bylo potřeba emise snížit a jaké jsou následky jejich nesnížení, tak zpravidla nepostačují k tomu, aby odpovědní aktéři přijali účinná opatření k ochraně klimatu.

Jedním z důvodů je nedostatečná odborná kapacita stávajících institucí, pro které je téma ochrany klimatu nové a v jednotlivých dílčích poznatcích nenacházejí potřebné souvislosti, nebo na ně neumí adekvátně reagovat. Potřeba navýšit odbornou kapacitu v otázce ochrany klimatu je jedním z důvodů, proč se v klimatické politice na mezinárodní i národní úrovni od počátku prosazuje koncept nezávislého vědeckého poradního orgánu.¹

Za první poradní orgán působící v ochraně klimatu lze označit Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC) působící při OSN od roku 1988.² Jde o mezivládní vědecký poradní orgán, jehož cílem je vyhodnocovat stav vědeckého poznání klimatické změny a také formulovat doporučení pro klíčové aktéry. Pomáhá tak dialogu mezi vědeckou sférou, kde neustále dochází ke zpřesňování poznatků o klimatické změně, a sférou státní či byznysovou, na jejichž úrovních by měla být přijímána nezbytná opatření.

¹ Více v infografice [zde](#).

² IPCC. (2024). History. <https://www.ipcc.ch/about/history/>

Na národní úrovni si mezi prvními v Evropě zřídila odbornou klimatickou radu Velká Británie. Climate Change Committee (CCC) byla v roce 2008 zřízena zákonem, který také upravuje její mandát.³ CCC má pravomoc radit či navrhnout opatření v jasně vymezených oblastech (snižování emisí, uhlíkový rozpočet), má přímo ze zákona povinnost podávat vládě oponenturu k její zprávě o pokroku nebo zpracovat analýzu a doporučení na vyžádání. CCC je samostatnou vládní agenturou s vlastním rozpočtem a možností samostatně hospodařit – zaměstnávat analyti(č)ky, pořizovat expertní studie apod.

V současnosti má svůj nezávislý odborný poradní orgán pro ochranu klimatu více než 10 států Evropské unie.⁴ Kromě toho například v Německu existují vedle spolkové klimatické rady i obdobné poradní orgány na úrovni jednotlivých spolkových zemí.⁵ V zemích, kde byla přijata zákonná úprava ochrany klimatu, bylo zřízení klimatické rady zpravidla vtěleno do klimatického zákona. Existují ale i příklady (Finsko, Švédsko), kde byla klimatická rada ustanovena mimo takovou zákonnou úpravu.

Od roku 2021 má svůj nezávislý odborný poradní klimatický orgán i samotná Evropská unie. Takzvaná "evropská klimatická rada"⁶ vznikla na základě evropského klimatického zákona, který jí také svěřuje konkrétní pravomoci: vyhodnocovat dosažené poznání o změně klimatu, poskytovat doporučení a hodnocení klimatických politik, přispívat k výměně informací napříč evropským výzkumným sektorem nebo identifikovat možnosti, jak může Evropská unie efektivně dosáhnout svých dekarbonizačních cílů.⁷

V Česku se o možnosti zřízení klimatické rady začalo diskutovat v roce 2024, byla i součástí návrhu klimatického zákona.⁸ Podobný expertní orgán obsahoval i dřívější slovenský návrh zákona o ochraně klimatu.⁹

³ Climate Change Act, Part 2. (2008) <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27/contents>

⁴ EEA. (2021) The contribution of national advisory bodies to climate policy in Europe. <https://www.eea.europa.eu/publications/the-contribution-of-national-advisory/the-contribution-of-national-advisory/#notes>

⁵ Bayerisches Klimaschutzgesetz, Art. 10. (2020) <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayKlimaG>

⁶ Evropský vědecký poradní výbor pro změnu klimatu (ESABCC).

⁷ European Climate Law, Art. 3. (2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021R1119>

⁸ Zákon o ochraně klimatu, § 7. (2023) https://klimatickyzakon.cz/documents/34/klimaticky_zakon_navrh.pdf

⁹ Zákon o zmene klímy a nízkouhlíkovej transformácii Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov (klimatický zákon), §§ 14 - 15. (2023)

https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2023/29#error=login_required&state=33edec7a-ab9e-4cf7-97f3-4c44ebca2c87

Typy poradních orgánů

Vědecké klimatické rady nejsou jediným druhem poradních orgánů. Na opatřeních v ochraně klimatu se podílejí různí aktéři a mají v nich různé role. Klimatické rady a jiné poradní orgány mohou fungovat vedle sebe a vzájemně se doplňovat.

Klimaticko-vědecké

Výše uvedený přehled se týká vědeckých klimatických rad, tedy poradních orgánů, ve kterých pracují lidé na základě toho, že mají potřebnou expertízu (například ve fyzice, ekonomii, energetice nebo sociálních reformách). Tyto rady většinou říkají svým vládám, jaký by byl ideální postup z hlediska dopadů na klimatickou změnu. Jejich role může být klíčová například v navrhování dílčích klimatických cílů. Výhodou vědeckých orgánů je jejich nezávislost a zaměření výlučně na cíl, tj. na zmírnění klimatické změny.

Klimaticko-koordinační

V Evropě se můžeme setkat například s tím, že si státy zřizují platformy s účastí různých ministerstev a státních agentur, které mají v ochraně klimatu nějaké závazky. Úkolem takových platform je koordinace různých složek státu, například při naplňování konkrétních strategií a plánů. To měla mít za úkol třeba rakouská Nationale Klimaschutzkomitee¹⁰ nebo španělská Comisión Interministerial para el Cambio Climático y la Transición Energética.¹² Výhodou koordinačních orgánů je, že přispívají k efektivnější činnosti státu v ochraně klimatu.

Klimaticko-participační

Existují i platformy, ve kterých nejsou zastoupené jen státní složky, ale i představitelé politických stran nebo dalších stakeholderů. To je příklad rakouské Nationaler

¹⁰ Klimaschutzgesetz, § 4. (2011)

https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIV/I/1255/fnameorig_222951.html

¹¹ Rakouská zákonná úprava ochrany klimatu je předmětem veřejné kritiky, ta se ale týká především nestanovení konkrétních cílů na další dekádu. Viz např. Fridays For Future Austria. (2024)

<https://fridaysforfuture.at/themen/klimaschutzgesetz>

¹² Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico. (2024)

<https://www.miteco.gob.es/es/cambio-climatico/temas/organismos-e-instituciones-implicados-en-la-lucha-contra-el-cambio-climatico-a-nivel-nacional/comision-interministerial-cambio-climatico-transicion-energetica.html>

Klimaschutzbeirat¹³ nebo španělské Consejo Nacional del Clima.¹⁴ V širokém smyslu by sem patřily i klimatická shromáždění a fóra.¹⁵ Úkolem takových smíšených platforem je zpravidla posilování dialogu a veřejné participace. Výhodou participačních orgánů je, že umožňují státu získávat včasnou a komplexní zpětnou vazbu a veřejnosti umožňují podílet se na rozhodování.

Co mají klimatické poradní orgány na starosti

Složení jednotlivých klimatických poradních orgánů zpravidla úzce souvisí s jejich mandátem. Ten bývá často upřesněn v klimatických zákonech konkrétních zemí. Může spočívat v různých činnostech, podle toho, zda jde o orgán vědecký, koordinační nebo participační. Vědecký orgán může například odpovědět vládě na otázku, jak rychlé má být snižování emisí, aby to odpovídalo udržení globální teploty v bezpečných mezích.

Koordinační orgán může pro vládu připravit konkrétní plán klimatických investic napříč ministerstvy. A participační platforma s účastí veřejnosti může pomoci nastavit pravidla pro čerpání dotací tak, aby byly dostupné například pro malé a střední podniky.

Příklady konkrétních mandátů klimatického poradního orgánu:

- doporučuje vládě konkrétní cíle ve snižování emisí (Německo, vědecký)
- vyjadřuje se k tzv. nápravným opatřením, které vláda přijímá, když některý sektor nesnižuje emise tak, jak podle zákona má (Německo, vědecký)
- vyhodnocuje stav naplňování klimatických závazků (Dánsko, vědecký)
- vypracovává vlastní zprávu o pokroku (Velká Británie, vědecký)
- projednává klimatické strategie a plány (Rakousko, koordinační)
- radí při přípravě komplexní klimatické strategie (Rakousko, participační)

Jsou ale i věci, které klimatická rada dělat nemůže. Každý stát má nějaké ústavní zakotvení, které v obecné rovině říká, kde je hranice mezi politikou a státní správou, jak je zajištěna demokratická legitimita rozhodování nebo ochrana lidských práv. V Česku tak například není

¹³ Klimaschutzgesetz, § 5. (2011)

https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIV/I/1255/fnameorig_222951.html

¹⁴ Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico. (2024)

<https://www.miteco.gob.es/es/cambio-climatico/temas/organismos-e-instituciones-implicados-en-la-lucha-contra-el-cambio-climatico-a-nivel-nacional/el-consejo-nacional-del-clima.html>

¹⁵ KNOCA. (2024). Climate Assemblies. <https://www.knoca.eu/climate-assemblies>

možné zřídit klimatickou radu, která by vydávala zákony nebo dělala rozhodnutí místo premiéra a ministrů.

Doporučení, jak na dobrou klimatickou vědeckou radu

1. **Správný cíl:** experti a expertky by měli vládě radit s otázkou, jak v souladu s dostupným vědeckým poznáním nejlépe snižovat emise, aby to bylo ještě bezpečné z hlediska zvyšování globální teploty.
2. **Nezávislost:** klimatická rada by neměla pracovat na politickou objednávku, její mandát by měl být stanovený nejlépe zákonem, jmenování a odvolání členek a členů by nemělo záviset čistě jen na politické vůli.
3. **Jasně vymezené vztahy s vládou:** klimatická rada by měla mít jasné úkoly a termíny, např. každoročně doporučovat vládě vhodná opatření ke snižování emisí, vláda by naopak měla vždy veřejně odůvodnit, pokud se od doporučení odchýlí.
4. **Dostatečné zázemí:** aby mohla klimatická rada plnit svůj úkol, potřebuje mít možnost např. zaměstnat a adekvátně ohodnotit lidi nebo pořídit externí expertízu.
5. **Diverzita složení:** klimatická změna je složitý proces, který vyžaduje také komplexní ekonomické a společenské změny, ve složení klimatické rady by se proto měly setkávat expertní pohledy v různých oblastech a s různou životní zkušeností.

Zdroje

- Bayerisches Klimaschutzgesetz, Art. 10. (2020)
<https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayKlimaG>
- Climate Change Act, Part 2. (2008)
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/27/contents>
- EEA. (2021) The contribution of national advisory bodies to climate policy in Europe.
<https://www.eea.europa.eu/publications/the-contribution-of-national-advisory/the-contribution-of-national-advisory/#notes>
- European Climate Law, Art. 3. (2021)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32021R1119>
- IPCC. (2024). History. <https://www.ipcc.ch/about/history/>
- Klimaschutzgesetz, § 4. (2011)
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIV/I/1255/fnameorig_222951.html
- Klimaschutzgesetz, § 5. (2011)
https://www.parlament.gv.at/dokument/XXIV/I/1255/fnameorig_222951.html
- KNOCA. (2024). Climate Assemblies. <https://www.knoca.eu/climate-assemblies>
- Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico. (2024)
<https://www.miteco.gob.es/es/cambio-climatico/temas/organismos-e-instituciones-implicados-en-la-lucha-contra-el-cambio-climatico-a-nivel-nacional/comision-interministerial-cambio-climatico-transicion-energetica.html>
- Zákon o ochraně klimatu, § 7. (2023)
https://klimatickyzakon.cz/documents/34/klimaticky_zakon_navrh.pdf
- Zákon o zmene klímy a nízkouhlíkovej transformácii Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok v znení neskorších predpisov (klimatický zákon), §§ 14 - 15. (2023)
https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2023/29#error=logi n_required&state=33edec7a-ab9e-4cf7-97f3-4c44ebca2c87

Centrum pro dopravu a energetiku: Již více než dvacet let přinášíme expertní pohled na energetickou transformaci ohleduplnou k lidem i klimatu. Prosazujeme ambiciózní a spravedlivou klimatickou politiku. Monitorujeme využívání veřejných financí. Spolupracujeme s veřejnou správou, byznysem i akademickou sférou. Usilujeme o klimaticky neutrální svět.

www.cde-org.cz

Prosinec 2024

Autorka: Heda Čepelová, heda.cepelova@cde-org.cz